

ИҚТИСОДИЁТНИНГ РАҚОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШДА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

Навоий давлат кончилиги ва технологиялар университети

"Иқтисодиёт ва менежмент" кафедраси

*ассистенти **Ражабов.Б.М***

Мамлакатимиз иқтисодиётининг рақобатбардошлигини оширишда ҳамда иқтисодиётни модерни-зация қилиш шароитида хорижий инвестиция-ларни жалб қилиш зарур. Мустақиллик йилларида хорижий инвестициялар, асосан, саноатнинг ёқилғи-энергетика, енгил саноат, машинасозлик, қурилиш материаллари, озиқ-овқат саноати тармоқларига ажратилди. Бу эса саноат ишлаб чиқаришга хорижий инвестиция маблағларини йўналтириш самарадорлигини оширишга олиб келди. Иқтисодиётни тартибга солишнинг бозор механизмларини ривожланиши, иқтисодиётнинг институционал таркибини такомиллаштирилиши ва қонунчилик ҳужжатларининг қабул қилиниши, мамлакатнинг географик жойлашуви, энергетика ресурсларининг мавжудлиги, табиий ва иқлим шароитлари, минтақадаги демографик аҳвол, давлат ва бошқа бошқарув субъектларининг бошқариш фаолияти билан боғлиқ ташкилий-ҳуқуқий, иқтисодий қарорларнинг қабул қилиниши хорижий инвесторларнинг фаолиятини фаоллаштирди.

Миллий иқтисодиётни саноатлаштиришда тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳажмини ошириш мақсадида 2011-2015 йиллар давомида 13 миллиард доллардан зиёд ёки ўтган беш йилдагига нисбатан 1,7 баробар кўп тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар жалб этилди. Бу эса энг илғор технологиялар билан жиҳозланган ва хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш ҳамда рақобатдош тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқаришни таъминлайдиган, мамлакатимиз экспорт салоҳиятини ошириш ҳамда янги иш ўринларини яратишга хизмат қиладиган 320 тадан ортиқ йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш имконини берди. 2014 йилда саноатга йўналтирилган инвестиция ҳажми 2013 йилга нисбатан 16,3 фоизга ўсди ва саноатга ажратилган инвестициянинг умумий инвестициядаги ҳиссаси 36,3 фоизни ташкил этди. 2015 йилда ана шу мақсадларга барча молиялаштириш манбалари ҳисобидан 15 миллиард 800 миллион АҚШ доллари миқдорида инвестициялар жалб этилди ва ўзлаштирилди, инвестицияларнинг 3 миллиард 300 миллион доллардан зиёди ёки 21 фоиздан ортиғи хорижий инвестициялар бўлиб, шундан 73 фоизини тўғридан-тўғри чет эл инвестициялари ташкил этди.

Натижада умумий қиймати 7 миллиард 400 миллион доллар бўлган 158 та йирик ишлаб чиқариш объекти қурилишини якунлаш ва фойдаланишга топшириш имконияти пайдо бўлди. 2016 йилда иқтисодиётга 16,6 миллиард АҚШ доллари миқдорида ёки 2015 йилга нисбатан 9,6 фоизга кўп инвестициялар йўналтирилди.

Хорижий инвестициялар ва кредитлар ҳажми 11,3 фоизга ўсди ва 3,7 миллиард доллардан ошиб кетди. Бу эса Ўзбекистон иқтисодийтини модернизация қилишнинг ҳозирги босқичида инвестицион фаолиятни амалга ошириш механизмларини янада такомиллашганини кўрсатмоқда. Хорижий инвестициялар мамлакат ичига бошқа мамлакатдан капитал олиб келишдан ташқари, мамлакатнинг иқтисодий ўсишига кўмак берувчи билим ва малакани кириб келишига ҳам таъсир кўрсатади. Шу сабабли, мамлакатимизда хорижий инвестицияларни жалб этиш бўйича кўпгина чора-тадбирлар амалга оширилмоқда.

Жумладан, йирик халқаро молия институтлари, ҳукумат ташкилотлари ва хорижий банкларни, биринчи навбатда мамлакатимиз билан йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш бўйича ўзаро ҳамкорлик алоқаларини кенгайтиришга катта қизиқиш билдираётган Осиё тараққиёт банки, Жаҳон банки, Ислон тараққиёт банки, Япония, Жанубий Корея ва ХХР тараққиёт банклари, қатор араб давлатларининг инвестиция фондларини жалб этиш масаласига катта аҳамият берилмоқда.

Ушбу йўналишда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг ягона давлат инвестиция сиёсатини шакллантириш ва амалга оширишни мувофиқлаштириш ҳамда хорижий инвестицияларни жалб этиш мақсадида Инвестициялар бўйича давлат қўмитасини ташкил этиш бўйича фармонининг чиқарилиши республикада инвестиция муҳитини янада такомиллаштириш, хорижий капитал иштирокидаги корхоналарни ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш, хорижий инвестициялар жалб қилиш сиёсатини шакллантириш ва амалга ошириш борасидаги ишларни мувофиқлаштиришга алоҳида эътибор қаратиш заруриятини кўрсатмоқда.

Юқорида келтирилган маълумотлардан кўриниб турибдики юртимизда хорижий инвестицияларни жалб этиш бўйича кўпгина чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. Аммо бу соҳада ҳали ўз ечимини кутаётган муаммолар ҳам мавжуд. Жумладан, хорижий инвестицияларнинг энг катта қисми ёқилғи-энергетика тармоғига тўғри келмоқда. Машинасозлик ва метални қайта ишлаш, металлургия ва озиқ-овқат саноатига жалб қилинган хорижий инвестициялар ҳиссаси жуда камдир.

Бу соҳаларда ҳам хорижий инвестицияларни кенг қўламда жалб этган ҳолда инновацион техника ва технологиялардан фойдаланиш имкониятларини ошириш, бу билан янги ғояларни амалиётга татбиқ этган ҳолда саноатни юксалтириш ва шу орқали ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ҳамда ички бозорда маҳаллий маҳсулотлар улушини кўпайтиришга муҳим эътибор қаратиш лозимдир. Сўнгги йилларда ишлаб чиқаришнинг технологик омилларига анча кенг кириб бориш зарурияти кўпгина ривожланаётган давлатлар учун ҳаётини муҳим жараён бўлиб ҳисобланмоқда. Бу билан ривожланаётган давлатларнинг халқаро иқтисодий муносабат-лардаги силжишлари, уларнинг шакл ва механизмдаги эволюцияси хўжалик ривожланишининг муҳим бўғинига айланмоқда. Бутун дунёда халқаро капитал ҳаракати, аввало, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ҳаракати кенгайиб

бормоқда. Бозор муносабатлари шароитида саноатлаштиришни янада жадаллаштириш ҳамда саноат корхоналари фаолиятини яхшилашда хорижий инвестицияларни жалб этиш аҳамияти тобора ошиб бормоқда, натижада саноатнинг етакчи тармоқларидаги корхоналарни замонавий техника билан қайта жиҳозлаш имконияти пайдо бўлмоқда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг давлат мулкани хусусийлаштиришда хорижий сармояларни жалб қилишни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисидаги қарори қабул қилингач, хорижий инвестициялар киритиш учун янада кенг имкониятлар яратилди.

Инвестиция сиёсатини амалга оширишнинг энг асосий устунлиги бўлиб экспорт потенциални мустаҳкамлаш, импорт ўрнини босишни ташкил этиш, базавий тармоқларни фаолият юритиши учун қўллаб-қувватлаш, илмталаб ва юқори технологияли ишлаб чиқаришни ривожлантириш ҳисобланади. Сўнгги йилларда хорижий инвесторлар иштирокида йирик инвестиция лойиҳаларини амалга оширилиши натижасида кўпгина саноат тармоқларида капитал қўйилмаларнинг улуши икки мартадан кўпроққа кўпайди. Ҳалқаро молия институтларининг қарз маблағлари ҳисобига молиялаштириладиган импорт шартномаларини рўйхатдан ўтказиш жараёнларининг соддалаштирилиши, нефть-газ соҳасидаги лойиҳалар бўйича “маҳсулотларни ҳамкор-ликда тақсимлаш” механизмининг жорий этилиши, саноат корхоналарини модернизация қилиш ва техник қайта қуроллантириш дастурларини амалга оширилиши хорижий инвестициялар ҳажми ўсишининг асосий омилларидан бўлди. Мамлакатимизда ҳукм сураётган тинчлик ва осойишталик, меҳр-оқибат, миллатлараро тотувлик муҳити барча соҳалардаги ислохотларнинг муваффақиятли амалга оширилишида муҳим аҳамият касб этмоқда. Юртбошимиз таъкидлаганидек: “Ўзбекистонимиз мустақил тараққиёт йўлида қандай улкан ютуқ ва марраларга эришган бўлса, буларнинг барчасининг негизи — юртимизда тинч ва осуда ҳаёт, миллатлар ва фуқаролараро тотувлик, ўзаро меҳр-оқибат ва ҳамжиҳатликни асраб-авайлаб келаётганимизда”.

Иқтисодиётнинг глобаллашуви шароитида ва бозор муносабатлари талабларидан келиб чиқиб, жаҳонда инвестициялар учун қатъий рақобатли кураш изчил давом этмоқда. Ташқи иқтисодий фаолиятни эркинлаштириш, мамлакатимиз иқтисодиётига бевосита хорижий инвестицияларнинг жалб қилинишини таъминлайдиган ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий ва бошқа шарт-шароитларни такомиллаштириш, хорижий инвестицияларга нисбатан очик эшиклар сиёсатини ўтказиш, маблағларни мамлакатнинг иқтисодий мустақиллигини таъминловчи устувор йўналишларда ҳамда рақобатдош маҳсулотлар ишлаб чиқариш билан боғлиқ йўналишларда мужассам қилиш республикада ўтказилаётган инвестиция сиёсатининг асосий тамойилидир.

Мамлакатимизда иқтисодиётни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича кенг қўламли ислохотларни амалга оширишда биринчи навбатда ички имкониятлардан фойдаланишга ҳаракат қилинмоқда. Хусусан, иқтисодиётни модернизация қилиш, техник ва технологик янгилаш бўйича амалга оширилаётган

йирик ва стратегик инвестицион лойиҳаларни молиялаштиришда давлат
бюджетининг ҳам аҳамияти юқори бўлмоқда.